

TALABALARNING KASBIY FAOLIYATIDA ADAPTIV JISMONIY TARBIYA TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHGA TAYYORLIGINI SHAKLLANTIRISH

(boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlash misolida)

Urazoliyeva Shaxnoza Rustam qizi

Samarqand shaxar 40 –maktab jismoniy tarbiya o'qituvchisi.

Mamlakatimizda sportning barcha sohalariga katta e'tibor qaratilmoqda. Adaptiv jismoniy tarbiyaning rivojlanishi turli xil ijtimoiy qobiliyatlarga ega bo'lgan odamlarning sport cho'qqilariga chiqishlariga ham imkon beradi. Adaptiv jismoniy tarbiya ta'lim, fan, madaniyat va ijtimoiy amaliyotning faol rivojlanayotgan integral sohasi bo'lib, O'zbekistonda rivojlanayotgan yo'nalish hisoblanib, ushbu mavzu dolzarb sanaladi deb hisoblaymiz. Sohani yanada rivojlantirish, o'quvchilar ongida adaptiv jismoniy tarbiya kontsepsiyasini yanada rivojlantirish va sifatini oshirish maqsadida ushbu mavzuni baholi qudrat yoritishni maqsad qildik.

Adaptiv jismoniy tarbiya terapevtik jismoniy tarbiya hisoblanib, rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarning jismoniy tarbiyasiga nisbatan ancha kengroq tushunchani anglatadi. Shuning uchun ham bu sohani o'rganish, yo'nalish yuzasidan izlanish zarur, deb hisoblaymiz. Adaptiv jismoniy tarbiyaning kelib chiqishi shundan iboratki - bu nom nogironlar uchun jismoniy tarbiya maqsadini bajaradi. Bu shuni ko'rsatadiki, jismoniy tarbiya o'zining barcha ko'rinishlarida tanadagi ijobiy morfofunktsional o'zgarishlarni rag'batlantirishi, shu bilan hayotni qo'llab-quvvatlash, rivojlanish va takomillashtirishga qaratilgan zarur harakatni umumlashtirgan jismoniy fazilatlar va qobiliyatlarni shakllantirishi kerak.

Adaptiv jismoniy tarbiyaning asosiy yo'nalishi - bu inson tanasi va shaxsiyatiga ta'sir qiluvchi biologik va ijtimoiy omil sifatida vosita faoliyatini shakllantirish. Ushbu hodisaning mohiyatini bilish adaptiv jismoniy tarbiyaning uslubiy asosidir.

Hozirgi kunda faol rivojlanayotga adaptiv sport quyidagi uchta turlardan: Paralimpik, Maxsus Olimpiya harakati va Butunjahon karlar o'yinlaridan («Tinch o'yinlar»dan) tashkil topgan (Evseev S.P., 2000). Nogironlar sporti sohasida mamlakatimiz va xorij amaliyotidagi ko'p yillik tajribalar mazkur insonlar tarkibi uchun mashg'ulot jarayoni va musobaqalarda ishtirok etish jismoniy, ruhiy, ijtimoiy adaptatsiyaning eng ta'sirchan usullari hisoblanadi. O'quv - trenirovka jarayoni davolash - pedagogik fan sifatida qaraladi va unda sportchi - nogironni jismoniy, intellestual, emotsional - psixik potentsialini tadbiq qilinishini ta'minlaydigan, estetik va etik talablarni va jismoniy takomillashishga intilishni qanoatlantiradigan davolash va pedagogik faktorlar optimal nisbatda ishlaydilar (Sermeev B.V., Grigorenko V.G., va boshqalar, 1991). Nogironlar sportida, hozirgi paytda, quyidagi ikki: rekreatsion – sog'lomlashtirish va yuksak yutuqlar sporti yo'nalishlarini ajratish mumkin.

Boshlang'ich sinf o'qituvchilarini kasbiy pedagogik faoliyatga tayyorlashdan maqsad –o'qituvchining yangilikka intiluvchanligini, mustaqil o'z ustida ishlash ko'nikmasi va malakasini shakllantirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlardan foydalanib, dars va darsdan tashqari mashg'ulotlarni o'tkazish malakasini takomillashtirishdan iborat. Kasbiy pedagogik faoliyat - bu ilmiy izlanishlar, ishlanmalar yaratish, tajriba-sinov ishlari olib borish yoki boshqa fan-texnika yutuqlaridan foydalangan holda yangi texnologik jarayon yoki yangi takomillashtirilgan mahsulot yaratishdir. Kasbiy pedagogik faoliyatning asl mazmuni amalda yangi texnologiyaning shakllanishi bo'lib, uning natijasi innovatsiya sifatida yuzaga kelgan ixtironi-loyihaga, loyihani texnologiyaga aylantirishga yo'naltirilgan faoliyatdir. Bugungi kunda o'qituvchining kasbiy pedagogik faoliyatini tashkil qilishga turli xil yondashuvlar mavjud. Raqobatga qodir mutaxassislarning yangi avlodini, xususan jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlashda o'z oldiga istiqbolni ko'zlagan vazifalar qo'yib, ularni echa olish qobiliyatiga, yuksak tafakkur madaniyatiga hamda ilmiy-texnik va ijtimoiy-siyosiy axborotlardan mustaqil ravishda foydalana olish xususiyatiga ega bo'lgan kadrlarni tayyorlash kuzda tutiladi.

Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining rivojlanishi va o'z-o'zini rivojlantirishi ularning o'quv jarayonida o'zini murabbiy sifatida anglashini, shuningdek, kelajakdagi kasbiy faoliyatining ortiqcha samaradorligini ta'minlaydigan bilim, qobiliyat va ko'nikmalarni mustaqil ravishda takomillashtirish zarurligini o'z ichiga oladi.

Belgilangan fikrlarni hisobga olgan holda, biz rivojlanishni yagona, o'zaro aniqlangan vektor doirasidagi ketma-ket sifat va miqdoriy o'zgarishlarning ob'ektiv, muntazam, maqsadli jarayoni sifatida qabul qilamiz. Rivojlanishning mohiyatini aniq tushunishga ko'ra, boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy rivojlanishi ularning auditoriya mashg'ulotlari, tadqiqot ishlarini bajarish, pedagogik amaliyot vazifalari, shuningdek, jarayondagi faoliyatining o'ziga xosligi tufayli amalga oshiriladi, deb hisoblaymiz. Yaqin atrof-muhit bilan o'zaro munosabat (jismoniy tarbiya va sport sohasidagi mutaxassislar, talabalar va boshqalar). Bizning fikrimizcha, boshlang'ich sinf o'qituvchilarining eng faol kasbiy rivojlanishi, agar u o'z-o'zini rivojlantirish bilan to'ldirilsa, maqsadga muvofiq bo'ladi.

Talabalarning kasbiy faoliyatida adaptiv jismoniy tarbiya texnologiyalaridan foydalanishga tayyorligini shakllantirish, rivojlantirishga tayyorgarligining motivatsion va maqsadli komponenti quyidagi asosiy qoidalarga asoslanadi.

Ilmiy tadqiqot materiallarini hisobga olgan holda, kelajakdagi o'qituvchilarning kasbiy o'zini o'zi rivojlantirishning asosiy maqsadi kasbiy faoliyatga ijobiy motivatsiyani shakllantirish va rag'batlantirish, o'z mahoratini oshirish va o'zini o'zi anglashdir. Shunday qilib, ushbu komponentning motivatsion komponenti quyidagi funktsiyalarni amalga oshirishga yordam beradi:

- motivatsion
- yo'naltirish
- tartibga soluvchi.¹

¹ Xolodov J. K. Теория и методика физического воспитания и спорта /Ж. К. Холодов -Москва : АКАДЕМИЯ, 2001. - 472 с.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'qituvchilarining shaxsiy va kasbiy profili yaxlit ierarxik xususiyat bilan ajralib turadi, shuningdek motivatsion, shaxsiy, kognitiv va operatsion tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi. Modelda boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy faoliyatida adaptiv jismoniy tarbiya texnologiyalaridan foydalanishga tayyorligini shakllantirish, mutaxassislarining kasbiy malakasini shakllantirish ko'rsatkichlarini belgilashga o'rinish muhim:

- jismoniy tarbiyaning innovatsion texnologiyalarini doimiy ravishda o'zlashtirishga, ularni o'quv amaliyotiga ijodiy aylantirishga tayyorgarlik (motivatsion komponent);

- jismoniy tarbiyaning innovatsion texnologiyalarini bilishi (kognitiv komponent);

- jismoniy tarbiya va sport amaliyotiga innovatsion texnologiyalarni joriy etishning yuqori faolligi (shaxsiy komponent);

- jismoniy tarbiya, sport va pedagogik faoliyatning alohida turlarida innovatsion jarayonni tashkil etish qobiliyati va ko'nikmalarini shakllantirish (operativ komponent). Talabalarning kasbiy faoliyatida adaptiv jismoniy tarbiya texnologiyalaridan foydalanishga tayyorligini shakllantirish kasbiy tayyorgarligi muammolarini rasmiy hal qilish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shirokova M.V. —AQSh ta'lim muassasalarida pedagogik ta'lim sifatini boshqarishning etakchi tendensiyalari (Belgorod, 2010) .

2. Xolodov J. K. Теория и методика физического воспитания и спорта /Ж. К. Холодов -Москва : АКАДЕМИЯ, 2001. - 472 с.

3. Беспарко V.P. Слагаемые педагогической технологии.-М.:Педагогика, 2-изд. 2009. -192 с 77.

- 4.Usmonxadjajev T.S. Научно-педагогические основы физического совершенствования детей в связи с их двигательной активностью (на материалах общеобразовательных школ Узбекистана) - Т., 1995. - С.118.